

Milí mladí přátelé, kolegyně a kolegové, dámy a pánové,

Vzdělávací nadace Jana Husa od samotného svého počátku, který spadá do dob, kdy o svobodě slova jsme mohli buď jenom snít nebo pro její dosažení – ať už byly naše síly jakkoliv skrovné – něco dělat, si kladla za cíl prostřednictvím vzdělání, jež je na svobodném slovu absolutně závislé, pozvolna zvedat hlavy skloněné před tupým bezčasím normalizace a rovnat páteře deformované vynucenou úslužností vnuceného režimu. Od dob, kdy se Nadace rodila, uplynul čas, který se v sociologické časomíře čítá na generace – jsme od oněch dob vzdálení více než jednu generaci a je tedy přirozené, že dnešní mladí jsou jiní než ti, kteří se bouřili na podzim onoho zázračného roku 1989, žijí jinými životy, jinými nadějemi a jinými životními perspektivami.

S vědomím toho, že demokracie není Boží dar, ale lidské dílo, které je vždycky poznamenáno lidským chybováním a proto vyžaduje soustavnou a trvalou sebereflexi, vypisuje Nadace každoročně soutěž o Cenu Bronislavy Mullerové, soutěž, která má dnes už dva rozměry – jedním chce připomenout význam svobody slova i ve společnosti, jíž Karl Popper říkal otevřená, druhým pak ukázat, jak se svobodné ovzduší umožňující rozhodování mezi svobodným, ale prázdným životem, a životem činorodým, jemuž Hannah Arendtová říkala *Vita activa*, projevuje v konkrétních činnostech nejrůznějšího druhu.

Obečně možno říci, že s postupujícím časem roste počet účastníků soutěže o cenu Bronislavy Mullerové, ale také – a to je neméně podstatné – taky úroveň prací, které jsou do soutěže předkládány. Výběr a hodnocení proto bývají nesnadné a jsou provázeny častými, ale rozhodně odpovědnými diskusemi. Většina z těch, kteří v oněch grémiích, která o udělení ceny rozhodují, si na Broňu Mullerovou, jíž je cena dedikována, dobře pamatují, na její skromnost, ale současně mimořádnou pracovní výkonnost – v dobách zlých představuje vlastně symbolicky ty desítky žen, které dělaly onu dnes málo představitelnou mechanickou práci – opisovaly texty dlouho do noci na starých psacích strojích, vkládajíce mezi tenké papíry šest kopíráků...ale to je již dávná upomínka, která by ale neměla být zanesena prachem zapomnění.

V letošním roce byly v části literární odměněny tři práce, tématicky i formálně odlišné, ale splňující podmínku – podívat se na problém svobody slova neotřele, upozornit na úskalí, zejména na zneužitelnost této nikterak samozřejmé svobody, i na to, že jsou velké oblasti světa, dokonce nepochybně většina světa, která tento fenomén nezná nejen v praxi, ale dokonce ani jako ideál, sen a přání.

A tak se literárně pohybujeme po mapě světa, abychom se seznámili v jedné z oceněných prací o stavu věcí v Zambii – znalost dobového i historického materiálu a vytríbenost formy jsou pozoruhodné, střídání jazykových rovin podle optiky aktuálně použité je téměř profesionální, nicméně celkové vyznění je nepatetické, věčné, o to tedy přesvědčivější.

Druhá odměněná práce (nikoliv podle pořadí, protože hodnotové pořadí stanoveno nebylo), upozorňuje v esejistické formě, zkratkovitě, ale nikoliv zjednodušeně, na to, co se v pracích do soutěže posílaných objevuje poměrně často, totiž odpovědnost, která je se svobodou slova spjata. Tyto dvě polohy tvoří spojitě nádoby a právě v tento čas, kdy stojíme před osobním volebním rozhodnutím, máme možnost velmi názorně vidět, nakolik svoboda a neodpovědnost za vyřčené slovo mohou i v demokratické společnosti koexistovat v poněkud smutné symbióze.

Třetí práce se inspirovala literárním textem, který se vrací do období normalizace a autorka v něm nachází sama pro sebe to, co by bylo tolik potřebné, aby se stalo veřejným sdělením, obecným poznáním mladé generace, totiž jak lidé v té době žili, proč se sklonili, proč – jak říká – nic neudělali... Bylo to jenom proto, že nemohli anebo šlo o příčiny hlubší, o cosi jako morální krizi? Nelze autorce vytýkat pesimistický závěr, nehýří optimismem a má obavy z toho, že žijeme v ohrožení – a má hlubokou pravdu, víme přece od počátku 19. století, že demokracie je stejně tak jistotou jako ohrožením. Není ostatně ve své skepsi sama a kdyby psala odborný text, našla by řadu myslitelů nikterak malých, kteří mají obavy stejné jako ona sama.

Práce o internačním táboře ve Svatobořicích byla posuzována v obou komisích – v literární i „akční“ a lze právem říci, že autorka svou aktivitou, jejíž výsledek je mimořádný, skutečně oba rozměry soutěže propojila. Téměř na profesionální úrovni popisuje málo známou historii svatobořického tábora, jakéhosi krutého shromaždiště

příbuzných exulantů, kteří odešli do zahraničí bojovat ve vojenských jednotkách spojenců proti nacismu. Je fascinující číst o tom, jak se na tomto místě setkávají ženy prominentních generálů a politiků s těmi obyčejnými maminkami poručíků letectva, jak odlišně se chovají velitelé tábora, jak jednájí čeští četníci...čtení, které nadto přesvědčivě kombinuje metody klasické historiografie s narativní historiografií, tedy se vzpomínkami jedné z těch, které v táboře byly násilně drženy. A to pomímám dokonalost formální úpravy a faktografickou preciznost.

Další dvě informace o aktivitách, jež mladí studenti gymnázií konají iniciativně a ve volném čase, ale většinou pod vedením a jistě i povzbuzování svými učiteli či spíše učitelkami, se vztahují k činnostem, které jsou společensky nepochybně zvláště ceněné – k ochraně přírody a k rozvoji mezilidských vztahů. Ekokroužek se zabývá nejen ochranářskou, ale taky osvětovou činností a svým úsilím překračuje rámec školy. Skupina rozvíjející komplex aktivit orientovaných k zlepšení a rozvíjení lidských vztahů, dokonce zejména mezigeneračních, naznačuje, že aspoň část mládeže si je vědoma toho, jakou roli v budoucnu bude hrát porozumění mezi staršími a mladými – protože naše společnost, jak je všeobecně známo, stárne. To, že mladí lidé, přesněji – ti nejodpovědnější a neprozíravější z nich, se nechovají jako přísloveční klokani, je navýsost cenné. Ostatně jejich spolupráce s Klokánkem jakoby symbolizovala rozpětí jejich aktivit – od nejmladších po seniory.

Samozřejmě, že nebylo možné ocenit všechny, kteří by si snad ocenění zasloužili – každá soutěž je vždycky trošku nespravedlivá.

Ale snad jsme se tentokrát nemýlili příliš, jakkoliv jsme si vědomi toho, že každá volba, každý výběr je současně odpovědností. Snad jsme tomuto poslání dostáli. Přejme tedy příštímu ročníku soutěže o cenu Bronislavy Mullerové ještě více účastníků, ale stejně zapálených a zaujatých pro věci veřejné, jakou projevili účastníci letošní. Bez takového jádra současné a budoucí mladé generace bychom nikdy nedosáhli ideálu občanské společnosti, k němuž zvolna, ale snad již nevratně směřujeme.